

การจ่ายเงินปันผลในบริษัทจำกัด

พรชนก รัตนไพจิตร*

บทคัดย่อ

การที่บุคคลจะตัดสินใจลงทุนในบริษัทจำกัดแห่งใด ปัจจัยหนึ่งที่ต้องนำมาพิจารณาคือ นโยบายการจ่ายเงินปันผลของบริษัทนั้น ๆ แต่การทราบเพียงนโยบายการจ่ายเงินปันผลของบริษัทคงจะไม่เพียงพอ ผู้ลงทุนหรือผู้ถือหุ้นยังคงต้องทราบหลักเกณฑ์การจ่ายเงินปันผลตามกฎหมาย เพื่อจะได้ไม่ตกอยู่ในภาวะที่รับเงินปันผลมาโดยมิชอบ หลักการจ่ายเงินปันผลพอสรุปได้ดังนี้

การจ่ายเงินปันผลต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น และจะจ่ายได้ต่อเมื่อสิ้นปีปัจจุบันบริษัทมีกำไรสะสมเท่านั้น ซึ่งกำไรสะสมนี้จะต้องเป็นกำไรสะสมหลังจากหักเงินสำรองตามกฎหมายจำนวน 5% ของกำไรประจำปี จนกว่าทุนสำรองจะมีจำนวน 10% ของทุนจดทะเบียนของบริษัทหรือมากกว่านั้นตามข้อบังคับของบริษัทแล้ว และส่วนเกินทุนที่เกิดจากการรับหุ้นเพิ่มเติมนั้น ยังไม่สามารถนำไปจ่ายเงินปันผลได้จนกว่าจะมีการจำหน่ายหุ้นเพิ่มออกไปโดยมีกำไรเกิดขึ้นจริงเท่านั้น ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นสามัญยังชำระเงินค่าหุ้นไม่ครบ ผู้ถือหุ้นสามัญจะได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของเงินที่ส่งใช้แล้ว

สำหรับการจ่ายเงินปันผลเมื่อได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นแล้วบริษัทมหาชนจำกัดต้องจ่ายให้เสร็จภายใน 1 เดือน แต่บริษัทจำกัดจ่ายเมื่อใดก็ได้

คำสำคัญ: การจ่ายเงินปันผล บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด สำรองตามกฎหมาย

ABSTRACT

When people are considering investing in any company, they have to concern various factors. The one of the major factors is company's dividend policy. However, only knowing the company's policy may not be sufficient. An investor or a shareholder needs to recognize dividend payment's criteria following to regulation in order not to receive dividends illegally. The summary of the dividend payment principles could be summarized as following.

The payment of dividend has to be approved by the board of shareholders. In addition, it will be paid only if the company has retained earning which is net from legal reserve 5% on the year's net profit. Moreover, the reserve has to be set until the total legal reserve is equal to 10% of authorized capital (it could be set over 10% following the regulation of the company). However, the capital surplus occurred from assets' revaluation cannot be paid for dividend until they are realized gain from selling. In case of partial-paid common stock shareholders, they will receive dividends following to proportion of stock's payments.

For the dividends' payment, when it is approved from board of shareholders, a listed company has to pay them within 1 month while a limited company can do any time.

Keywords: Dividend Payment, Limited Company, Public Company Limited, Legal Reserve

บทนำ

การที่บุคคลมาตกลงดำเนินกิจการร่วมกันโดยการร่วมตั้งบริษัทขึ้นนั้น เป้าหมายสำคัญก็คือการนำกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการดังกล่าวมาแบ่งปันให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้นทั้งหลายในรูปของ “เงินปันผล” เงินปันผลนี้เป็นส่วนของกำไรที่บริษัทจ่ายตอบแทนให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้น ส่วนบริษัทจะจ่ายเงินปันผลหรือไม่ และจ่ายจำนวนเท่าใด ย่อมขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น

เงินปันผล คือ ส่วนแบ่งกำไรที่ผู้ถือหุ้นได้รับจากบริษัทตามสัดส่วนของเงินลงทุน การจ่ายเงินปันผลเป็นการจูงใจผู้ถือหุ้นอย่างหนึ่ง ผู้ถือหุ้นจึงให้ความสนใจกับนโยบายการจ่ายเงินปันผลของบริษัทซึ่งอาจจ่ายเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาตามมูลค่าหรือเป็นจำนวนเงินต่อหนึ่งหุ้นก็ได้

ในแง่ของบริษัทการจ่ายเงินปันผลต้องคำนึงถึงสถานะทางการเงินของบริษัทว่ามีเงินสดเพียงพอที่จะจ่ายเงินปันผลได้หรือไม่ ผู้บริหารยังต้องพิจารณาว่าบริษัทมีเงินสดในอนาคตเพียงพอที่จะจ่ายเงินปันผลได้หรือไม่ ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะเงินสดคงเหลือในปัจจุบันเท่านั้น บริษัทอาจมีเงินสดได้มาหรือต้องใช้จ่ายในระยะใกล้นี้ ซึ่งสามารถประมาณได้โดยการจัดทำประมาณการเงินสด บริษัทควรจ่ายเงินปันผลก็ต่อเมื่อการจ่ายเงินปันผลนั้นไม่กระทบฐานะทางการเงินในปัจจุบันและอนาคตเท่านั้น

นอกจากนี้บริษัทยังต้องทราบหลักเกณฑ์การจ่ายเงินปันผล เพื่อที่จะได้ไม่จ่ายเงินปันผลไปโดยไม่สุจริต ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท และผู้ถือหุ้นได้

หลักการการจ่ายเงินปันผล

การจ่ายเงินปันผลมีหลักเกณฑ์สำคัญ ดังนี้

1. ต้องได้มติจากที่ประชุมใหญ่ให้อนุมัติจ่ายเงินปันผล
ได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1201 ได้วางหลักเกณฑ์การจ่ายเงินปันผลไว้ว่า “ห้ามมิให้ประกาศอนุญาตเงินปันผล นอกจากโดยมติของที่ประชุมใหญ่

กรรมการอาจจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้เป็นครั้งเป็นคราว ในเมื่อปรากฏแก่กรรมการว่าบริษัทมีกำไรสมควรพอที่จะทำเช่นนั้น...”

แม้ผลประกอบการของบริษัทมีกำไร บริษัทก็ยังจ่ายเงินปันผลไม่ได้หากยังไม่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเพื่ออนุมัติจ่ายเงินปันผลกันปีละครั้งในตอนประชุมสามัญผู้ถือหุ้นประจำปี โดยมติที่ประชุมใหญ่อนุมัติจ่ายเงินปันผลนั้นใช้มติธรรมดา กล่าวคือใช้เสียงข้างมากในที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นอนุมัติจ่ายเงินปันผลได้ และแม้ว่าบริษัทมีผลกำไร ที่ประชุมใหญ่อาจจะไม่อนุมัติจ่ายเงินปันผลก็ได้โดยอาจเก็บไว้เป็นกำไรสะสมหรือทุนสำรอง

ตัวอย่าง บริษัท XYZ ดำเนินธุรกิจมีกำไรสุทธิ 10 ล้านบาท ผู้ถือหุ้นของบริษัท XYZ ยังไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผลจนกว่าที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะมีมติให้จ่ายเงินปันผลได้

อย่างไรก็ดี กฎหมายก็ให้อำนาจกรรมการจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลได้ด้วย ซึ่งเป็นอำนาจของคณะกรรมการบริษัท ทั้งชุดในการลงมติในที่ประชุมกรรมการ โดยใช้มติเสียงข้างมากในที่ประชุมกรรมการอนุมัติให้จ่ายเงินปันผลระหว่างกาลได้ ซึ่งการอนุมัติจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลโดยคณะกรรมการนั้นจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อบริษัทมีกำไรพอสมควรที่จะนำมาจ่ายเงินปันผลได้ โดยที่ประชุมใหญ่อาจควบคุมการจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลด้วยการปรับอัตราการจ่ายเงินปันผลต่อหุ้นก็ได้

ตามตัวอย่างข้างต้น ถ้าบริษัท XYZ ดำเนินธุรกิจมา 6 เดือน ผลประกอบการมีกำไรสุทธิ 5 ล้านบาท หากคณะกรรมการเห็นว่าบริษัทมีกำไรพอสมควรที่จะนำมาจ่าย

เงินปันผลได้ ก็อาจมีมติอนุมัติจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้นก็ได้ ทั้งนี้หาก 6 เดือนภายหลังที่ประกอบธุรกิจได้ผลกำไรลดลงหรือไม่ได้กำไรเลย ที่ประชุมผู้ถือหุ้นอาจพิจารณาปรับอัตราการจ่ายเงินปันผลให้ต่ำลง หรือผู้ถือหุ้นประจำปีได้ โดยนำเงินปันผลระหว่างกาลที่ผู้ถือหุ้นได้รับไปแล้วมาประกอบการพิจารณาด้วย

2. ต้องจ่ายเงินปันผล “เมื่อไร” เท่านั้น (มาตรา 1201 วรรคสาม) บริษัทจะจ่ายเงินปันผลจากเงินทุนของบริษัทไม่ได้ เพราะบริษัทต้องรักษาสินทรัพย์ของตนเอาไว้เป็นประกันแก่บรรดาเจ้าหนี้ หากจ่ายเงินปันผลจากทุนของบริษัทก็จะกลายเป็นการละเมิดโดยไม่ชอบ

เงินกำไรในที่นี้ได้อ้างถึงกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิในปีปัจจุบันบวกด้วยกำไรสะสมนอกเหนือจากส่วนที่แปลงสภาพเป็นเงินไปแล้ว และกำไรที่จะนำมาจ่ายเงินปันผลต้องเป็นกำไรที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่เป็นเพียงตัวเลขส่วนเกินในบัญชีสินทรัพย์ เช่น กำไรที่เกิดจากการประเมินราคาสินทรัพย์เพิ่มเติม ซึ่งเป็นแต่เพียงการทำให้ตัวเลขในงบแสดงฐานะการเงินสูงขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากในภายหลังผลการจำหน่ายสินทรัพย์ดังกล่าวออกไปจริงก็ย่อมเป็นกำไรที่นำมาพิจารณาจ่ายเงินปันผลให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้นได้

ตัวอย่าง บริษัท XYZ มีผลประกอบการเป็นขาดทุนสะสม ดังนี้ ที่ประชุมใหญ่จะอนุมัติให้จ่ายเงินปันผลให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้นไม่ได้ เพราะการจ่ายเงินปันผลจะต้องจ่ายจากกำไรสะสมเท่านั้น และแม้ว่าจะได้มีการประเมินราคาสินทรัพย์ของบริษัท XYZ ใหม่แล้วปรากฏว่าสินทรัพย์ดังกล่าวมีราคาเพิ่มสูงขึ้นมากจนทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น บริษัท XYZ ก็จะจ่ายเงินปันผลไม่ได้ เพราะกำไรที่จะนำมาจ่ายเงินปันผลได้นั้นต้องเป็นกำไรที่เกิดขึ้นจริงแล้วเท่านั้น

3. ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจนกว่าจะขายขาดทุน (มาตรา 1201 วรรคสาม) กล่าวคือ หากบริษัทเคยขาดทุนมาในปีก่อนๆ และในปีปัจจุบันบริษัทมีกำไร บริษัทต้องนำกำไรไปชดเชยขาดทุนสะสมที่ยกมาก่อน หากมีกำไรเหลือจึงนำมาพิจารณาจ่ายเงินปันผลได้

ตัวอย่าง หากบริษัท XYZ มีผลกำไรในปีปัจจุบัน 10 ล้านบาท แต่บริษัท มีขาดทุนสะสมยกมา 8 ล้านบาท บริษัท XYZ ต้องนำผลกำไรในปีปัจจุบันไปชดเชยส่วนขาดทุนสะสมก่อน ซึ่งจะคงเหลือกำไรอยู่เป็นเงินจำนวน 2 ล้านบาทที่จะนำไปพิจารณาจ่ายเงินปันผลได้

ในทางตรงกันข้าม เมื่อนำกำไรไปชดเชยขาดทุนสะสมแล้วไม่เพียงพอ บริษัทก็จะประกาศจ่ายเงินปันผลไม่ได้ เพราะเป็นกรณีที่บริษัทยังมีขาดทุนสะสมอยู่

ตามตัวอย่างข้างต้น หากบริษัท XYZ มีผลประกอบการขาดทุนสะสมอยู่ 12 ล้านบาท ดังนั้นเมื่อนำกำไรในปีปัจจุบันไปชดเชยขาดทุนสะสมแล้วจะพบว่า มีผลประกอบการขาดทุนสะสมเหลืออยู่ 2 ล้านบาททำให้บริษัท XYZ ไม่สามารถจ่ายเงินปันผลได้

อย่างไรก็ดี แม้ว่าในปีปัจจุบันบริษัทมีผลประกอบการขาดทุน แต่หากบริษัทมีกำไรสะสมมากพอ และเมื่อนำกำไรสะสมมาหักขาดทุนในปีปัจจุบันแล้วยังคงมีกำไรสะสมอยู่ บริษัทก็สามารถจ่ายเงินปันผลได้เช่นกัน

ตัวอย่าง หากบริษัท XYZ มีผลประกอบการขาดทุนในปีปัจจุบัน 1 ล้านบาท แต่บริษัท มีกำไรสะสมอยู่ 2 ล้านบาท เมื่อนำกำไรสะสมมาหักกับขาดทุนในปีปัจจุบันแล้วยังคงมีกำไรสะสมอยู่ 1 ล้านบาท ดังนั้นที่ประชุมใหญ่จึงสามารถพิจารณาอนุมัติจ่ายเงินปันผลได้

ข้อสังเกต ในเชิงเทียบเคียงกับบริษัทมหาชนจำกัด เพื่อให้สามารถจ่ายเงินปันผลได้ บริษัทมหาชนสามารถล้างขาดทุนสะสมโดยการลดทุน (Quasi-reorganization) ซึ่งการลดทุนเพื่อให้บริษัทไม่มีขาดทุนสะสมนี้ แท้จริงก็เป็นการให้ผู้ถือหุ้นขาดทุนแทนบริษัท โดยตัดส่วนที่ขาดทุนออกจากทุนของบริษัทนั่นเอง นอกจากนี้ กฎหมายยังยอมให้ล้างขาดทุนสะสมได้ด้วยกำไรนำเงินสำรองอื่นมาชดเชยการขาดทุนได้ หากใครจะอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นแล้ว เพื่อให้บริษัทสามารถจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้

4. ต้องจัดสรรกำไรไว้เป็นทุนสำรองก่อนจ่ายเงินปันผล (มาตรา 1202 วรรคแรก) โดยทุกคราวที่จ่ายเงินปันผล บริษัทจะต้องหักกำไรเก็บไว้เป็นทุนสำรองอย่างน้อย

หนึ่งในยี่สิบ หรือร้อยละ 5 ของกำไร จนกว่าทุนสำรองนั้นจะมีจำนวนถึงหนึ่งในสิบ หรือร้อยละ 10 ของทุนจดทะเบียนของบริษัท หรือมากกว่านั้นตามที่ข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้ ซึ่งจะน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้

หากมีส่วนล้ามูลค่าหุ้น (Premium) โฉมใหม่ นำหุ้นออกขายสูงกว่าราคาตามมูลค่า (Par) หรือราคาที่ปรากฏในใบหุ้น ต้องนำเงินส่วนต่างนี้ไปสมทบเงินสำรองด้วย (มาตรา 1202 วรรคสอง) บริษัทสามารถนำเงินส่วนนี้ไปจ่ายเป็นเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นไม่ได้ แต่ในกรณีที่บริษัทมหาชนนั้น กฎหมายกำหนดให้นำมูลค่าหุ้นส่วนที่เกินนี้ตั้งเป็นทุนสำรองส่วนล้ามูลค่าหุ้นแยกต่างหากจากทุนสำรองซึ่งจัดสรรจากกำไรด้วย ซึ่งแตกต่างจากกรณีของบริษัทจำกัดซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดให้แยกทุนสำรองระหว่างทุนสำรองส่วนล้ามูลค่าหุ้นและทุนสำรองซึ่งจัดสรรจากกำไรแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม การบันทึกบัญชีของบริษัทและบริษัทมหาชนจะเหมือนกัน กล่าวคือ บันทึกส่วนล้ามูลค่าหุ้นไว้ในบัญชีส่วนเงินมูลค่าหุ้น แต่การบันทึกกำไรเกินไว้ในบัญชี สำรองตามกฎหมาย

ตัวอย่าง หากบริษัท XYZ มีทุนจดทะเบียน 100 ล้านบาท และมีผลกำไรในปีปัจจุบัน 10 ล้านบาท ประกอบกับบริษัทไม่มีกำไรสะสมและขาดทุนสะสม ดังนั้น บริษัท XYZ ต้องจัดสรรกำไรไว้เป็นทุนสำรองอย่างน้อยร้อยละ 5 ของกำไร คืออย่างน้อย 5 แสนบาท ที่ประชุมใหญ่ของบริษัท XYZ จะจ่ายเงินปันผลจากกำไรทั้งหมด 10 ล้านบาทไม่ได้ คงพิจารณาจ่ายเงินปันผลได้เพียงไม่เกิน 9.5 ล้านบาทเท่านั้น เว้นแต่จะได้มีการกันทุนสำรองของบริษัทไว้จนครบร้อยละ 10 ของทุนจดทะเบียน คือ บริษัท XYZ มีทุนสำรองครบ 10 ล้านบาทหรือสูงกว่าตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัทแล้ว จึงจะเป็นกรณีที่ที่ประชุมผู้ถือหุ้นสามารถพิจารณาอนุมัติจ่ายเงินปันผลจากกำไรสุทธิทั้งหมดได้

5. การจ่ายเงินปันผลให้คิดตามส่วนที่ผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินไปแล้ว เว้นแต่หุ้นบุริมสิทธิ (มาตรา 1200) ในกรณีที่หุ้นสามัญมีการจัดสรรเงินปันผลให้คิดตามส่วนจำนวน

ซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่งเป็นเกณฑ์ ไม่ได้ถือเอาจำนวนมูลค่าหุ้นเป็นเกณฑ์ และเกณฑ์ในการจ่ายเงินปันผลจะเป็นไปโดยเสมอภาค กล่าวคือ ต้องจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นในชั้นเดียวกันทุกคนบนเงื่อนไขเช่นเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

ทั้งนี้ที่ประชุมใหญ่อาจอนุญาตให้จ่ายเงินปันผลเป็นร้อยละของมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว เช่น จ่ายเงินปันผลร้อยละ 10 ของราคาตามมูลค่าต่อหุ้น หรือจะอนุญาตให้จ่ายเงินปันผลเป็นจำนวนเงินต่อหุ้นก็ได้ เช่น หุ้นละ 10 บาท เป็นต้น

ตัวอย่าง ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นอนุมัติจ่ายเงินปันผลในอัตรา 10% ของราคาตามมูลค่าต่อหุ้น ถ้าหุ้นมีมูลค่า 10 บาท และชำระราคาเต็มมูลค่าแล้ว ผู้ถือหุ้นก็จะได้รับเงินปันผลหุ้นละ 1 บาท แต่หากผู้ถือหุ้นคนหนึ่งชำระราคาหุ้นไม่เต็มมูลค่าโดยอาจชำระเพียงครึ่งหนึ่งคือ 5 บาท ผู้ถือหุ้นผู้นี้ก็จะได้รับเงินปันผลหุ้นละ 50 สตางค์เท่านั้น

สำหรับหุ้นบุริมสิทธินั้นอาจมีการกำหนดไว้ว่าให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิได้รับเงินปันผลดีกว่าผู้ถือหุ้นสามัญ เช่น หุ้นชำระราคาบางส่วนแต่ให้ได้รับเงินปันผลเสมือนหนึ่งว่าหุ้นนั้นได้ชำระราคาเต็มมูลค่าแล้วหรือให้หุ้นบุริมสิทธิได้รับเงินปันผลเป็นสองเท่าของหุ้นสามัญ เป็นต้น

ข้อสังเกต ไม่ว่าผู้ถือหุ้นจะซื้อหุ้นในราคาตามมูลค่าหรือซื้อหุ้นในราคาที่มีส่วนล้ำมูลค่าหุ้น ก็จะได้รับเงินปันผลเท่ากัน ตามตัวอย่างข้างต้น หากผู้ถือหุ้นคนหนึ่งซื้อหุ้นในราคา 12 บาทต่อหุ้น เมื่อที่ประชุมใหญ่อนุมัติจ่ายเงินปันผลในอัตรา 10% ของราคาตามมูลค่าต่อหุ้นแล้ว ผู้ถือหุ้นคนนี้ก็ย่อมจะได้รับเงินปันผลหุ้นละ 1 บาท เท่ากันกับผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ ซึ่งซื้อหุ้นในราคาตามมูลค่า โดยเมื่อคิดจากราคาหุ้นที่ผู้ถือหุ้นลงทุนไปจริง 12 บาทแล้ว การได้เงินปันผล 1 บาท ก็จะไม่ถึง 10% ของราคาหุ้นที่ซื้อ

สำหรับในทางปฏิบัติแล้ว การพิจารณาอนุมัติจ่ายเงินปันผลของที่ประชุมผู้ถือหุ้นจะคำนึงถึงจำนวนเงินที่จะนำมาจ่าย อัตราที่จะจ่าย เงินทุนหมุนเวียน จำนวนเงินสดของบริษัท และนโยบายการเงินการลงทุนของบริษัท โดยมักจะใช้การเงินหรือรายงานสถานะทางการเงินของบริษัทที่

ผู้สอบบัญชีรับรอง และความเห็นทางกฎหมายเป็นหลัก ในการพิจารณาว่าสมควรจะจ่ายเงินปันผลหรือไม่ และจ่ายในอัตราเท่าใด

วิธีการจ่ายเงินปันผล

วิธีการจ่ายเงินปันผลต้องบอกกล่าวว่าจะจ่ายเงินปันผลตามมาตรา 1204 กล่าวคือ บริษัทที่มีเฉพาะใบหุ้นชนิดระบุชื่อ ให้บริษัทมีจดหมายไปแจ้งตัวผู้ถือหุ้นที่ปรากฏชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ถือหุ้นทุกคน

ส่วนกรณีที่บริษัทมีหุ้นชนิดที่มีใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือ กฎหมายกำหนดให้โฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่อย่างน้อยหนึ่งครั้งด้วย เนื่องจากการบอกกล่าวแก่ผู้ถือหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือผู้ไม่สามารถบอกกล่าวโดยทางจดหมายให้ผู้ถือหุ้นชนิดนี้ทราบได้ คงต้องใช้วิธีโฆษณาเท่านั้น

ถ้าบริษัทละเลยไม่บอกกล่าวการจ่ายเงินปันผลย่อมมีความผิดตาม พ.ร.บ. กำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา 20 และมาตรา 25 บริษัทและกรรมการอาจถูกปรับไม่เกินสองหมื่นบาทและห้าหมื่นบาท ตามลำดับ

ข้อสังเกตและปัญหาเกี่ยวกับเงินปันผล

1. ในการจ่ายเงินปันผล หากจ่ายโดยฝ่าฝืนกฎหมายเจ้าหนี้ทั้งหลายของบริษัทขอที่จะเรียกเอาเงินจำนวนซึ่งได้แจกไปคืนมายังบริษัทได้ (มาตรา 1203) กล่าวคือ กรณีที่มีการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนมาตรา 1201 หรือมาตรา 1202 เช่น จ่ายเงินปันผลโดยไม่ได้ขอมติจากที่ประชุมใหญ่จ่ายเงินซึ่งมิใช่กำไร จ่ายทั้งที่บริษัทยังไม่หายขาดทุน หรือจ่ายโดยไม่ได้จัดสรรเงินเป็นทุนสำรองตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น กฎหมายให้อำนาจเจ้าหนี้ของบริษัทเป็นผู้ฟ้องเรียกเงินปันผลคืนจากผู้ถือหุ้น แต่ให้เรียกคืนมายังบริษัทก่อนมิใช่คืนแก่เจ้าหนี้ที่เรียกร้อง ซึ่งเป็นการเรียกแทนบริษัท เจ้าหนี้จึงเรียกคืนได้ทั้งหมด มิได้จำกัดเฉพาะจำนวนหนี้ของตน ทั้งนี้ บริษัทจะเป็นผู้เรียกร้องเองก็ย่อมจะทำได้เช่นกัน

แต่การเรียกเงินปันผลคืนนั้นเฉพาะเมื่อผู้ถือหุ้นรับเงินปันผลไปโดยไม่สุจริตเท่านั้น ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดได้รับเงินปันผลไปแล้วโดยสุจริต เจ้าหนี้จะเรียกคืนไม่ได้ คำว่า “สุจริต” ในที่นี้ หมายถึง ไม่รู้ว่าเงินปันผลที่ตนเองได้รับนั้นฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งกรรมการอาจต้องรับผิดชอบในเงินจำนวนนั้นเอง หากการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท โดยกรรมการจะต้องรับผิดชอบเมื่อเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายนั้นเอง และต้องรับผิดชอบร่วมกันตามมาตรา 1168 วรรคสอง (3) และมาตรา 1169 แต่ถ้าการกระทำซึ่งฝ่าฝืนนั้นไม่ใช่เรื่องร้ายแรงและได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่แล้ว กรรมการอาจไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 1170

ตัวอย่าง ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นอนุมัติจ่ายเงินปันผลจากกำไรในปีปัจจุบันของบริษัทโดยไม่ได้นำไปชดเชยขาดทุนสะสมก่อน ดังนั้นย่อมเป็นการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เจ้าหนี้ของบริษัทมีสิทธิฟ้องเรียกเงินปันผลคืนจากบรรดาผู้ถือหุ้นที่ได้รับเงินปันผลไปได้ และหากผู้ถือหุ้นที่ได้รับเงินปันผลคนใดทราบว่าบริษัทจ่ายเงินปันผลโดยไม่ได้นำกำไรไปชดเชยขาดทุนสะสมก่อนก็ต้องคืนเงินปันผลนั้นให้แก่บริษัท เพราะเป็นการรับเงินปันผลไปโดยไม่สุจริต

นอกจากนี้บริษัทกับกรรมการอาจมีความรับผิดชอบอาญาอีกด้วย โดยอาจมีความผิดตาม พ.ร.บ. กำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน หักหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา 19 และมาตรา 25 กล่าวคือ บริษัทใดจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืนมาตรา 1201 หรือมาตรา 1202 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไป บริษัทก็จะต้องมีความรับผิดทางอาญา รวมทั้งกรรมการของบริษัทนั้น หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทนั้น ก็จะถูกระวางโทษทางอาญาดังกล่าวด้วย โดยบริษัทและกรรมการจะถูกปรับไม่เกินสองหมื่นบาทและห้าหมื่นบาท ตามลำดับ

ตามตัวอย่างข้างต้น หากบริษัทโดยผู้แทนนิติบุคคลหรือกรรมการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุมัติจ่ายเงินปันผลไป

โดยไม่ได้นำกำไรไปชดเชยขาดทุนสะสมก่อน ทำให้บริษัทได้รับความเสียหาย บริษัทกับกรรมการก็จะต้องมีความรับผิดชอบอาญาตาม พ.ร.บ. กำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน หักหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา 19 และมาตรา 25 โดยอาจถูกปรับไม่เกินสองหมื่นบาทและห้าหมื่นบาท ตามลำดับ

2. เมื่อได้บอกกล่าวในการจ่ายปันผลตามมาตรา 1204 แล้ว ถ้าผู้ถือหุ้นไม่ไปรับเงินปันผลจะถือว่าบริษัทผิดนัดและเรียกดอกเบี้ยจากบริษัทไม่ได้ (มาตรา 1205) อย่างไรก็ดี หากผู้ถือหุ้นไม่ไปรับเงินปันผลจากบริษัทแล้ว แต่บริษัทไม่จ่ายเงินปันผลให้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรตามกฎหมาย บริษัทก็ย่อมอาจเป็นผู้ผิดนัด บริษัทต้องรับผิดชอบโดยเสียดอกเบี้ยโดยอัตราดอกเบี้ยที่คิดตั้งต่อปีตามหลักทั่วไปในมาตรา 324 และมาตรา 7

3. บริษัทจำกัดไม่อาจจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น บริษัทจำกัดจ่ายปันผลเป็นเงินเท่านั้น เพราะหลักกฎหมายกำหนดว่าเงินค่าหุ้นต้องจ่ายเป็นเงินเท่านั้น เพราะฉะนั้นการออกหุ้นปันผลจึงทำไม่ได้ ต้องจ่ายเป็นเงินและให้ผู้ถือหุ้นดังกล่าวมาจองซื้อหุ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างจากกรณีของบริษัทมหาชนจำกัดที่จ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นได้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นกรณีที่ยังจำหน่ายหุ้นไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนไว้ หรือได้จดทะเบียนเพิ่มทุนแล้ว แล้วนำหุ้นสามัญใหม่มาจ่ายปันผล และต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถือหุ้นก่อน

ตัวอย่าง บริษัท XYZ จำกัด มีผลกำไรสุทธิ 10 ล้านบาท ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะอนุมัติจ่ายเงินปันผลโดยจ่ายเป็นหุ้นปันผลไม่ได้ เพราะเงินค่าหุ้นต้องจ่ายเป็นเงินเท่านั้น หากบริษัทจะต้องการให้ผู้ถือหุ้นได้รับปันผลเป็นหุ้นก็ต้องอนุมัติจ่ายเงินปันผลไปให้แก่ผู้ถือหุ้นก่อนแล้วจึงทำการเพิ่มทุนโดยการออกหุ้นใหม่ตามหลักกฎหมายเรื่องเพิ่มทุน จากนั้นก็ให้บรรดาผู้ถือหุ้นมาจองซื้อหุ้นใหม่ต่อไป

4. เมื่อบริษัทจำกัดประกาศจ่ายเงินปันผลแล้ว อาจจะระบุด้วยว่าการจ่ายเงินปันผลจะทำการจ่ายด้วยวิธีการอย่างไร และสามารถกำหนดแบ่งจ่ายเงินปันผลเป็นงวด ๆ

ได้ ทั้งนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดเวลาการจ่ายเงินปันผลไว้แต่ประการใด แตกต่างจากกรณีของบริษัทมหาชนจำกัดซึ่งกำหนดให้บริษัทจะต้องจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นภายใน 1 เดือนนับแต่วันที่มีมติจ่ายเงินปันผลนั้น ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายเงินปันผลประจำปีหรือเงินปันผลระหว่างกาล

5. หากภายหลังกรรมการอนุมัติจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลโดยชอบแล้ว ปรากฏว่าบริษัทเกิดขาดทุนในภายหลังก็ย่อมไม่มีผลกระทบไปถึงเงินปันผลระหว่างกาลที่ได้จ่ายไปให้บรรดาผู้ถือหุ้นแล้ว และกรรมการก็ไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด ทั้งนี้ หากในปีปัจจุบันบริษัทมีผลประกอบการเป็นขาดทุนแล้วทำให้บริษัทมีขาดทุนสะสมในปีปัจจุบันขาดทุนสะสมนี้ต้องนำไปชดเชยกับกำไรในปีก่อนหน้าต่อไป

6. เงินปันผลจะจ่ายให้เฉพาะหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิเท่านั้น ตราสารชนิดอื่น ๆ ผู้ถือตราสารไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผลแต่อย่างใด

การได้รับเงินปันผลย่อมทำให้บรรดาผู้ถือหุ้นทุกคนพึงพอใจ อย่างไรก็ตาม การจ่ายเงินปันผลต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้รวมทั้งข้อบังคับของบริษัทด้วย มิฉะนั้นแล้ว บริษัท กรรมการ หรือผู้ถือหุ้น อาจจะถูกฟ้องร้องในภายหลังได้

บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2551

โสภณ รัตนกร (2540) คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วยหุ้นส่วนและบริษัท. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.